

جریان مخاطب-مؤلف، فرصت تازه معلمان فیلمساز

سید میثم موسوی

تصویرگر

وحید گلستان

دانشجوی دکتری فناوری آموزشی

چرا یک معلم فیلمساز شود؟

می پرسید «بچه‌ها یاد گرفتید»، با نگاهی مأخوذه حیا همه می گویند که یاد گرفته‌اند! کلاس‌های اول صبح که همه در آن‌ها خواب‌آلود و بی‌رمق‌اند و کلاس‌های بعدی هم که قبل از ظهرند و همه خسته شده‌اند. اگر شما معلم محدود کلاس‌های نوبت عصر هستید هم که بگذریم ... در کتان می‌کنیم! بیا بیا یک‌بار امتحان کنید ... در اوج بی‌حوصلگی و خستگی دانش‌آموزانتان بگویید امروز به جای این بخش از تدریس، برایتان فیلم آورده‌ام! مثل طوطی‌ای که بازرگان برایش از هند سوغات آورده باشد، سر از پا نمی‌شناسند و نمی‌دانند که این روح آزاد شده را به کجا ببراند ...

فیلم به دلیل جذابیت ذاتی و خاطره لذت‌بخش ارتباطی،

نمی‌دانم برای شما هم پیش آمده که دلتان بخواهد یک پنجره بزرگ به کلاستان اضافه شود تا با خودش روشنایی و هوای تازه به کلاس بیاورد یا مثلاً دلتان خواسته است که چیزی بیشتر از تخته سیاه یا سفید در کلاستان باشد؟ چیزی مثل یک تونل که شما را راحت و بی‌مزاحمت به آزمایشگاه یا نمازخانه مدرسه برساند. به حیاط و حتی کوچه ... و شما و بچه‌هایتان را به سفر ببرد؛ بی‌آنکه در جاده چپ‌کند و بدن‌وزیر و وکیل را به لرزه درآورد؛ شما را ببرد به سفرهای دور، نه دورتر ... خیلی دور ... نگاه خیره بچه‌ها بعد از توضیح مفصل درباره موضوع انتزاعی امروztان را به‌خاطر دارید؟ آشکارا نفهمیده‌اند و وقتی شما

توصیه

همان‌طور که در فیلم می‌بینید، هر کدام از حیوانات روشی برای حل مسئله خود دارد و اگر چه همه به اسب آبی کمک می‌کنند تا مسئله خود را حل کند اما مسئله اسب آبی حل نمی‌شود تا اینکه او با پشتکار، روش خود را پیدا می‌کند. سه سؤال آخر مطرح شده برای گفت‌وگو به فراشناخت دانش‌آموزان کمک می‌کند. به دانش‌آموزان کمک کنید که روش‌های یادگیری خود را مورد بررسی قرار دهند.

را می‌شناسید؟

فعالیت تکمیلی:

اگر دانش‌آموزان علاقه‌مندند، شعر فیلم را به مرور یاد بگیرند و بخوانند. بچه‌ها می‌توانند به صورت گروهی یا انفرادی با موادی که دوست دارند، درباره این فیلم نقاشی بکشند. نقاشی‌های آن‌ها را به دیوار کلاس نصب کنید.

گرفت؟

- وقتی می‌خواهید جلوی دیگران شعر بخوانید، چه احساسی دارید؟ چرا؟
- شما با چه روشی شعرها را یاد می‌گیرید؟ روش خود را بگویید.
- آیا روش شما به روش دیگران شباهت دارد یا با آن‌ها متفاوت است؟
- برای یادگیری موضوعات دیگر چه روشی دارید؟ آیا روش‌های خاص خودتان

کمی گواهینامهٔ رانندگی داشتند اما اکنون دانستن رانندگی و داشتن گواهینامهٔ مرتبط برای همگان بسیار بدیهی به نظر می‌رسد. لذا پیش‌بینی می‌شود که همچون عکاسی که همه‌گیر شده است، تصویربرداری ساده و سهل با دوربین‌های دستی و همراه نیز شرایط تازه‌ای بیابد. البته نکتهٔ جالب توجه این است که نیاز به عکاسان و فیلم‌سازان حرفه‌ای در شرایط جدید هرگز کمتر نمی‌شود و اگر همهٔ معلمان هم برای کلاس‌هایشان فیلم بسازند، یک ظرف‌گستری و افزایش ظرفیت روی داده است نه مداخله در کار فیلم‌سازان حرفه‌ای و نه رقیب آن‌ها شدن. گو اینکه امروز همه‌مان رانندگی می‌کنیم و شغل حرفه‌ای رانندگی هم هنوز سر جای خودش است.

۲. قابلیت‌های جدید در ارائهٔ محتوا با فیلم

زبان فیلم و تصویر اساساً با زبان کتاب و سخنرانی متفاوت است و ویژگی‌های آن باعث می‌شود که در راستای تسهیل و تعمیق محتوا و برای ایجاد فرصت‌های یادگیری جدید بتوانیم علاوه بر استفاده از کتاب و سخنرانی معلم و سایر شیوه‌ها، به این امکان منحصر به فرد

معمولاً می‌تواند بافت دریافت و گفتمان کلاس را تغییر بدهد و سطح انگیزش دانش‌آموز را به شکل معناداری بالا ببرد. خوب، فرض می‌کنیم شما هم مثل من فیلم آموزشی را قبول کرده‌اید و علاوه بر پخش آن در کلاس برای بچه‌ها، سفارش کرده‌اید که در منزل هم آن را ببینند تا این‌قدر پدر و مادرها را زابراه نکنند. بعد هم از کتابخانهٔ مدرسه گرفته تا وسط حیاط و جعبهٔ کمک‌های اولیهٔ مدرسه را پر کرده‌اید از نسخه‌های دی‌وی دی فیلم‌های آموزشی که به درد می‌خورد و اساساً برای هر دردی، فیلمی تجویز کرده‌اید. حتی اگر هم این‌گونه باشد، هنوز جواب این سؤال را که چرا معلم باید فیلم بسازد، نداده‌ایم. اصلاً معلم، معلم است و فیلم‌ساز فیلم‌ساز؛ هر چند این جمله خیلی سنگین است ولی واقعاً این دو تخصص پیچیده و متفاوت‌اند و چرا باید در یک فرد بگنجد؟

نیت من این نیست که به شیوهٔ عالمان و فلاسفه پاسخ دهم بلکه می‌خواهم به شیوهٔ حکمرانان پاسخ بدهم! لذا اول صورت سؤال را کمی به میل خودم عوض می‌کنم که منظور از فیلم نه همهٔ فیلم‌ها بلکه منظور فیلم آموزشی است و این‌گونه نیمی از راه پاسخ را رفته‌ام.

۱. فیلم‌سازی به مثابهٔ یک مهارت عمومی

در دورهٔ پسادیجیتال، سادگی و در دسترس بودن برخی ابزارها باعث شده است که مهارت‌های پیچیده، ایزارمند و گران، همچون عکاسی و تصویربرداری، جنبهٔ عمومی به خود بگیرند. من مطمئنم که همهٔ شما بارها دست‌کم با گوشی همراهتان عکاسی کرده‌اید و اگر هم سودای عکاس شدن را هیچ‌گاه در سر نپرورانده‌اید، در لحظهٔ عکاسی سعی کرده‌اید رنگ پوستتان روشن‌تر شود و در قاب بهتری جای بگیرید.

درواقع، گسترش ابزار باعث ضرورت تازهٔ گسترش مهارت‌ها هم می‌شود. شاید تا همین چند دهه پیش افراد

ابتدا نقش‌هایی را که در فیلم قهرمان کوچم وجود دارد، روی تکه‌های کاغذ یا مقوا بنویسید و بین تعدادی از دانش‌آموزان کلاس توزیع کنید. (برای اینکه دانش‌آموزان گله نکنند، می‌توانید از هر نقش چند بار بنویسید تا به همه برسد). از هر یک از دانش‌آموزان بپرسید که چه شغلی به او افتاده است و از این شغل خوششان می‌آید یا نه و چرا. ادامهٔ فرایند اجرا: بعد از نمایش پس از نمایش فیلم، سؤالات زیر را

نام کارگردان: کاوه کنعانی
خلاصهٔ داستان: در جنگل مهد کودکی وجود دارد که مختص حیوانات است و هر بار ماجراهای جدیدی را تجربه می‌کند.
مدت زمان فیلم: ۱۱ دقیقه
گروه مخاطب: دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم ابتدایی
زمان پیشنهادی برای اجرای فعالیت: ۴۵ دقیقه
فرایند اجرا: قبل از نمایش فیلم

قهرمان کوچک

هم نزدیک‌تر شویم.

زبان فیلم به زبان شعر و هنر نزدیک است و زبان کتاب به زبان علم. این تفاوت ماهوی باعث می‌شود که وقتی کتاب توانایی لازم برای آموزش را ندارد، فیلم با توان زبانی و بصری جدید و شکل ارتباطی متفاوت خود را می‌نمایاند.

۳. یادگیری شوق‌انگیز با فیلم

فیلم از جنس سرگرمی و بازی است و تا دلتان بخواهد، همه از این رسانه خاطره خوش دارند. دانش‌آموزان بالاخص در دوره ابتدایی عادت به ارتباط با این رسانه دارند و خواندن فیلم به مراتب برایشان شوق‌انگیزتر از خواندن هر رسانه دیگری است. لذا انگیزش و جذابیت ذاتی را که فیلم با خود به کلاس می‌آورد، هیچ معلم آگاهی نمی‌تواند نادیده بگیرد.

۴. تغییر در روش تدریس با فیلم

نه فقط دانش‌آموزان شما با ورود فیلم به کلاس دریافت متفاوتی خواهند داشت بلکه شما هم از ارائه متفاوت‌تری برخوردار خواهید شد. فیلم‌سازی شما کنجکاو تازهای در دانش‌آموزانتان ایجاد خواهد کرد. باعث تعامل و آشنایی‌زدایی با موضوع مد نظر تان می‌شود و با تغییر در طراحی آموزشی کلاستان، نسبت شما را با روش تدریستان دستخوش تغییرات دل‌نشینی می‌کند. یادمان باشد که فیلم علاوه بر فیزیک، شیمی خاص خود را دارد. فیزیک فیلم معمولاً همان محتوای علمی است که در کتاب و تدریس شما مشابه آن پیش‌تر هم بوده است اما درباره شیمی ارتباط فیلم و تأثیرش قبلاً ردی از آن در کلاستان نبوده است. این را محکم بچسبید!

۵. تجربه تولید محتوای گروهی

اگر در حین تولید فیلم از دانش‌آموزانتان کمک بگیرید و به آن‌ها نقش بدهید یا حتی در کل، تولید فیلم را به آن‌ها بسپارید، فرصت شگفت‌انگیز تجربه گروه شدن برای تولید محتوا را به آن‌ها هدیه داده‌اید. اکنون دانش‌آموزانتان یاددهندگان واقعی هستند و مانند مبارزان به چالش فهم و درک عمیق وارد می‌شوند. بگذارید این گروه کنجکاو جدید مرز محتوای امپراطوری کلاستان را بگسترانند، خدا هم پدر و مادر شما را بیامرزد با این معلمی کردن‌تان.

۶ و ۷. فیلم‌سازی برای معلمان، هم آخرت دارد هم دنیا

این از آن پدیده‌هایی است که هم‌زمان برای شما، هم این را دارد هم آن را! عجیب است اما پیش آمده دیگر. ریشه این اتفاق مهم برمی‌گردد به ویژگی رسانه جمعی Mass Media بودن فیلم. شما تاکنون فقط معلم کلاستان بوده‌اید و تجربه ارتباط رودررو با چند فرد محدود را داشته‌اید اما با فیلم‌تان می‌توانید به جای خیر رساندن به چند نفر، آن هم در یک زمان و مکان محدود، آن را میان تعداد زیادی از افراد انتشار دهید و خیرتان را در زمان‌ها و مکان‌های مختلف بپراکنید. می‌دانم که دوست داشته‌اید خدمتی به دانش‌آموزان مناطق محروم یا شهرهای دور بکنید. الان زمانش رسیده است! لطفا خودتان و ارزش‌های آموزشی‌تان را به این بچه‌های منتظر هدیه دهید. ویژگی «رسانه جمعی بودن» یک بعد اقتصادی هم دارد. بالاخره، شما هر چه به افراد بیشتری خدمات می‌دهید، مستوجب پاداش اقتصادی بیشتری نیز می‌شوید. اکنون با توجه به کم شدن هزینه‌های تولید فیلم آموزشی در دوره پسادیجیتالی، می‌توان به

فیلم به دلیل جذابیت ذاتی و خاطره لذت‌بخش ارتباطی، معمولاً می‌تواند بافت دریافت و گفتمان کلاس را تغییر بدهد و سطح انگیزش دانش‌آموز را به شکل معناداری بالا ببرد

افرادشاغل در هر شغل به میزان درآمد آن‌ها بستگی دارد؟ چرا؟
● آیا از نظر شما ارزش مشاغل و افراد شغل در هر شکل به میزان تحصیلات آن‌ها بستگی دارد؟ چرا؟
فعالیت تکمیلی:
دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم از افرادی که چنین مشاغلی دارند، یکی جمله تشکرآمیز بنویسند. دانش‌آموزان پایه‌های سوم و چهارم برای تشکر از این افراد یک متن بنویسند.

قهرمان کوچک گذاشته‌اند؟
● حالا چشمان خود را ببندید و تصور کنید فردی که مدرسه، کوچه یا خیابان را تمیز می‌کند، چند روز بیمار شود و نتواند این کار را انجام دهد. در این صورت، مدرسه، کوچه و خیابان چگونه خواهد شد؟
● مشاغل دیگری را نام ببرید که در زندگی ما تأثیر زیادی دارند. ارزش این گونه شغل‌ها برای شما چقدر است؟ (نانوا، رفتگر، کارگر و ...)
● آیا از نظر شما، ارزش مشاغل و

برای گفت‌وگو مطرح کنید.
● دریافت شما از این فیلم چیست؟
● هر کدام از حیوانات در بازی چه نقشی داشتند؟ چرا برخی از نقش خود خوش حال بودند و برخی ناراحت؟
● جوجو وقتی بابای مدرسه شد، چه کارهایی انجام می‌داد؟ آیا باز هم ناراحت بود؟ او به حیوانات دیگر چه کمکی کرد؟
● فکر می‌کنید چرا اسم این پویانمایی/انیمیشن را

رسمی و چه آموزش غیررسمی.

۱۰. رشد و تحول فردی

اگر موارد گفته شده را به‌طور بدبینانه‌ای «مهم» نپنداریم و یا با نگاهی تلخ پیش‌فرضمان این باشد که شما فیلم می‌سازید اما به‌هیچ دردی نمی‌خورد، نه در کلاس درس توفیق می‌یابد نه در جشنواره‌ها و مجامع مرتبط، به شما عرض می‌کنم که مهم‌تر خود شما هستید نه محصولات.

شما در مسیر و فرایند تولید فیلم، خودتان را در معرض پیشرفت قرار داده‌اید، اعتمادبه‌نفس‌تان افزایش یافته و بر برخی ترس‌هایتان فائق شده‌اید، تجربه‌های نو کسب کرده‌اید، ارتباطات جدیدی برایتان ایجاد شده و مفاهیم برایتان بیشتر تعمیق شده‌اند و در یک کلمه، خودتان را رشد داده‌اید. شما آدم مهم‌تری شده‌اید، برای مصور کردن رویای‌تان گام برداشته‌اید، دربارهٔ جهان موضوع‌تان و سفری که ما را به آن خواهید برد، دیگرگون شنیده و دیده‌اید و بی‌شک، این از فیلمی که ساخته‌اید مهم‌تر است. نتیجهٔ نهایی شما حتی اگر همراه با تولید یک فیلم خوب نباشد با رشد و تحول فردی شما توأم است. مهم‌تر از رسانه، خود شما هستید. پس لذت این تجربهٔ ارزشمند و تجسم رویایی را به خودتان هدیه دهید و خود را در معرض رشد خودانگیخته قرار دهید.

پس با این دید، فیلم‌سازی برای معلمان نه یک مهارت که یک قابلیت جدید است. این ظرف‌گستری است و اشتیاق نسبت به رشد خود، رشد دانش‌آموزانتان و رشد آموزش است. شما مرزهای فرایند یاددهی-یادگیری شوق‌انگیز را واقعاً می‌گسترانید و پنجره‌ای جدید به کلاستان اضافه می‌کنید؛ پنجره‌ای نورانی برای یادگیری همراه با لذت.

بازگشت سرمایه و بازار فیلم آموزشی هم فکر کرد. نکتهٔ مهم این است که شما بیشتر از آن‌هایی که بیرون کلاس هستند، می‌دانید که نیاز واقعی سایر دانش‌آموزان و همکارانتان چیست. پس، اگر نبض نیازشان دست‌تان است، نیازشان را برطرف کنید.

۸. اگر فیلم‌ساز نیستید، متخصص آموزش که هستید

در یک تصور ساده از فیلم آموزشی، این رسانه دو بال بزرگ دارد: یک بال طراحی آموزشی و مباحث پداگوژی است و یک بال هم طراحی فنی و هنری آن. اگر شما به‌عنوان یک معلم از بال دوم بهرهٔ کافی ندارید، در بخش اول که صاحب تجربه و دانش هستید. برای رسیدن به یک فیلم آموزشی خوب هر دو بال باید به یک میزان از قوت و توانایی رشد کنند و شما اکنون بخشی از راه رسیدن به تألیف فیلم آموزشی را بدون آنکه تصمیم بگیرید، پیموده‌اید. لطفاً بقیه را هم آگاهانه و با شوق پی بگیرید!

۹. چندتألیفی

چندتألیفی یک راز است و فقط زیر شکنجه درباره‌اش اطلاعات زیاد خواهیم داد اما این را بدانید که اسناد بالادستی در پی چندتألیفی هستند و این چندتألیفی در بستهٔ آموزشی، به حوزه فیلم آموزشی هم خواهد رسید. لطفاً شما خود را در زمان و مکان مناسب قرار دهید تا شانس، شما را به‌خوبی سر راه خود ببیند.

ضمناً آموزش غیررسمی خیلی بیشتر از آنچه فکر می‌کنید به شما نزدیک است. فیلم آموزشی در عصر داده‌های بزرگ، از نمونه‌های مهم و پرکاربرد رسانه در آموزش است؛ چه آموزش

در یک تصور ساده از فیلم آموزشی، این رسانه دو بال بزرگ دارد: یک بال طراحی آموزشی و مباحث پداگوژی است و یک بال هم طراحی فنی و هنری آن

گروه مخاطب: دانش‌آموزان دوره‌های اول و دوم ابتدایی

زمان پیشنهادی برای اجرای فعالیت: ۴۵ تا ۷۰ دقیقه
فرایند اجرا: پس از نمایش دورهٔ اول ابتدایی:

پس از نمایش فیلم در کلاس، سؤالات زیر را برای دانش‌آموزان مطرح کنید.
● کسانی که به زیارت امام رضا (ع) رفته‌اند، تجربه/خاطرهٔ خود را از اولین باری که به زیارت رفتند، بیان کنند.

نام کارگردان: وریا نیک منش / مریم هاشم نژاد

خلاصهٔ داستان: ریحانه دخترک کوچکی که در آپارتمانی از شهری زندگی می‌کند و بخشی از غذایش را برای کبوترهایی که هر روز در بالکن خانه شان جمع می‌شوند، می‌ریزد، شبی در خواب می‌بیند که کبوتری به اتاقش وارد شده او را دعوت به سفری به شهر هزار کبوتر می‌کند.

مدت زمان فیلم: ۱۵ دقیقه

شهر هزار کبوتر

